

ПИСМА ХИЛДЕ ДАЈЧ

JEVREJSKI IC
Reg. br.: 3666
K.24 - 2-1/4
1939 / III
цифровани

...и куќа. Иако ја забравив. Народноста у
...маме суседа - Цитатата е
...и мамо 15
...и, но р
...екојстаи,
...и парит
...иба,
...и рука
...и бува
...и сувице
...иер. Кр
...и Ваксе
...и Конандра,
...и 10-гоод, а
...и ај севојана
...и 100 латертолициста. 7

СЕЋАЊЕ НА ХИЛДУ ДАЈЧ

Краљевина Југославија – Београд – Београдски сајам – Хилда Дајч. Ово су границе којима су омеђене последње године живота Хилде Дајч. Рођена у Бечу, који напушта са породицом због најаве онога што ће обележити историју 20. века. Прогон и уништење једног народа, народа из кога потичу великани као што су Ајнштајна, Нилс Бор, Адлер, Фројд, Спиноза, Давичо, Киш, Моша Пијаде, Фрида Кало, Модилјани, Менделсон, Гершвин и други чија дела се и данас проучавају, на чијим делима се и данас васпитавају младе генерације.

Овом списку великана, који је допринео развоју европске и светске цивилизације, слободно можемо додати и име Хилде Дајч која би сигурно, да су јој дозволили завршила студије на Архитектонском факултету у Београду и пројектовала грађевину која би и данас била понос града. Али није јој било дозвољено и живот је наставила као медицински радник међу зидовима јеврејске болнице у Београду и у амбуланти Јеврејског логора Земун - Judenlager Semlin.

Јеврејски логор Земун (Judenlager Semlin) налазио се на простору данашњег Старог сајмишта, а у годинама пред Други светски рат, тај простор је био простор Београдског сајма, место на левој обали реке Саве, понос Београда.

А онда је дошао рат и бодљикаве жице су опасале овај простор. Жица је била граница између два света. У простору оивиченом жицом владало је безнађе, бол и страх. Сајамске зграде, некада понос Београда и београђана претворене су у простор за мучење, одузимање људског достојанства за десетине хиљада оних који су имали усуд да део свог живота проведу у овом простору.

Једна од становница овог простора била је и Хилда Дајч која се добровољно пријавила за одлазак у логор и у свом првом писму написала: “Сутра ујутру полазим у логор. Мене нико неће натерати, ја не чекам на позив. Јављам се добровољно да пођем са првом групом која полази из Џорџа Вашингтона 23, сутра у 9 сати ујутру. Моји су противни мојој одлуци, али ја мислим да ћеш ме барем ти разумети: има толико људи којима је потребна помоћ, да ја морам по налогу своје савести да пређем преко сентименталних разлога у вези са породицом и кућом и да се потпуно ставим у службу других”.

Овим речима млада Хилда је показала своју одговорност према заједници, своју зрелост. А њена писма су данас сведочанство времена и

живота у логору о коме пише: “Овде је тако – не знам како да га окарактеришем, једном речи велика штала за 5 000 и више људи, без зида, без оgrade, све у истој одаји. (...) Узели су нам сав новац и накит сем 100 динара по глави. (...) Мени ништа више није одвратно, ни мој прљави посао. Све би се могло само кад би се знало оно што се не може сазнати – када ће се отворити капије милости. Какве ли намере имају са нама? У сталној смо напетости: хоће ли нас стрељати, дићи у зрак, транспортовати у Пољску? То је све споредно! Садашњост само треба прескочити, није нимало пријатна, нимало.”

Овако је писала Хилда својим другарицама Нади и Мирјани, а онда је отишла у неки други свет. Не знамо када и како се то догодило, али претпостављамо да је ова храбра, одговорна девојка, заједно са својим сународницима живот окончала у гасном камиону, познатом под именом «душегупка», који је за потребе убијања Јевреја допремљен из Берлина почетком 1942. и за неколико месеци у њему је смрт нашло више хиљада јеврејске деце, жена и стараца.

И као што је Дневник Ане Франк документ о страдању Јевреја у Европи, тако Хилдина писма осликавају страдања у логору Judenlager Sem-lip. Она су сведочанства једног времена, сведочанство како једна идеологија уништава човека, одузима му достојанство и претвара га у број. Писма су и сведочанство филозофије младе девојке која жели да верује у бољу и лепшу будућност.

Хилда Дајч и њена писма су један од примера на којима треба васпитавати младе, учити их активизму и одговорности. Она су сведочанство времена када се живот одвијао унутар и изван жице, између страха и наде. То време никада не сме да се препусти заборава, то време мора да се памти и да се на његовим примерима васпитавају генерације које долазе.

Због тога сви ми који смо наставничку професију изабрали за животну професију имамо задатак, обавезу да развијамо културу сећања код наших ученика, да отргнемо из загрљаја заборава све личности и догађаје који су уткани у темеље наше државе и града. Хилда је једна од њих.

Министар просвете, науке и технолошког развоја

Младен Шарчевић

**МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ,
НАУКЕ И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА**

ХИЛДИНА ПИСМА КАО ОПОМЕНА ЗА БУДУЋНОСТ

У Израелу, домовини јеврејског народа, од малих ногу учимо о Холокаусту, незапамћеном периоду зла и мрака из времена Другог светског рата, када су нацисти и њихови сарадници убили шест милиона Јевреја широм окупиране Европе. На хебрејском тај злочин без преседана називамо „Шоа“. О тој трагедији не слушамо само у учионицама. Она је уткана у старе, избледеле породичне фотографије, приче које смо слушали од наших родитеља, бака и дека. Ми, деца преживелих Холокауста, чувамо их као сећање на све оне недужне чији су животи прекинути само зато што су рођени као Јевреји.

По доласку у Београд, срела сам се са још једним сведочанством о страдању Јевреја које ћу заувек памтити. Прочитала сам писма Хилде Дајч, Јеврејке из Београда, угушене у камиону „душегупки“, заједно са више од 6.000 жена, деце и старих заточених у логору за Јевреје на Сајмишту.

Крајем 1941. године ова храбра деветнаестогодишњакиња одлучује да добровољно пође у логор и помаже заточеницима као медицинска сестра. Она одлази са вером да ће све бити у реду, да ће се она и људи са којима се нашла можда „извући у један срећнији живот,“ али је сурова реалност логора, где је била непосредни сведок најстрашнијих патњи одојчади, болесних и нејаких, убрзо разуверава.

Хилдина писма другарицама о борби да остане присебна и помогне другима, да разуме и победи зло, потресно су сведочанство о страхотама Холокауста. Она причају болну причу која се одигравала у срцу Београда, причу о страдању београдских Јевреја која не сме бити заборављена.

Деценије које су протекле од Холокауста и нестварне размере почињеног зла код савремених генерација као да стварају утисак да се оно догодило у неком другом свету или у некој другој цивилизацији. Међутим, Холокауст се догодио пред очима људи попут вас и мене, у свету не много другачијем од нашег. Зато Хилдина писма чувамо и као опомену за будућност, и не смемо дозволити да мржња и нетолеранција више икада превладају.

Алона Фишер-Кам

Амбасадорка државе Израел у Србији

Embassy of Israel
BELGRADE

ХИЛДИНА СМЕЛОСТ ИЗАЗИВА ДИВЉЕЊЕ

Људско друштво, захваљујући својој моћи организовања, способно је за изузетна достигнућа, и за технолошки напредак о којем наш предак, који је живео у колиби од прућа, није могао ни да сања. Међутим, цивилизација има и своју мрачну страну. То је оно што омогућава људима и да конструишу и друштвено оправдају непочинства над другим људима, чак систематска истребљења (понекад под окриљем државних организација и ауторитета), која су се такође дешавала током историје. Једно од најстравичнијих је државни пројекат планског уништавања Јевреја, које се десило током нацистичке владавине у Европи, и то у двадесетом веку, за који смо веровали да је време дотад незапамћеног технолошког прогреса. Ко би могао да предвиди да ће у неким од земаља које су доживљавале економски успон, тридесетих и четрдесетих година, у исто време да буду изграђивани аутопутеви и логори екстерминације.

С обзиром да смо земља која је у периоду 1941-1944. била под нацистичком окупацијом, та истребљења су се дешавала и овде, у нашој средини, упоредо са тешким репресалијама које је доживљавало локално становништво. До 1942. године, на територији Србије под немачком управом, систематски је убијено око 16 000 Јевреја, што је било чак 90 % тадашње популације наших јеврејских суграђана. Читаве породице су биле одвођене у логоре, сва њихова имовина конфискована, а затим је спровођено масовно погубљење, у циљу биолошког истребљења којег је прописивала нацистичка идеологија. Међу тим људима су биле многе знамените личности које су обележиле живот предратне Србије, али и неки поштар, домар у школи, нечије баке, деца, сви. Када је убилачка машинерија уништила све припаднике јеврејске националности који су јој били у домашају, концентарциони логори и губилишта су били пренаменовани за све остале непријатеље режима, пре свега оне који су се прикључили антифашистичком отпору. Све су то духови који лебде над нашим градовима, а неки од сведока ових догађања још увек су међу нама.

До своје седме године, са родитељима сам живео у скромном изнајмљеном стану у улици Цара Лазара, у Панчеву. Ничега нисмо имали пуно (сем можда књига и плоча), али било је то срећно детињство. Тек годинама касније сам чуо да је то крај града који су, пре нацистичког погрома, настањивали Јевреји. Тада сам почео да се питам - каква ли се драма одвијала баш ту, међу зидовима које сам мислио да тако добро познајем? Да ли су једне ноћи дошли људи у нацистичким униформама, и одвели некога, коме је некакво подкожно знање говорило да повратка више нема? Као да је било потребно тако мало, па да нешто магловито и далеко, као холокауст, на изванредан начин одјекне и у димензији коју сам и сам настањивао.

О томе да је холокауст тема која се није завршила смрћу жртава, размишљао сам када сам читао о младој београђанки Хилди Дајч, и писмима које је она успела да прошверцује својим другарицама из гимназије, током боравка у логору Сајмиште. Слање писама из логора било је кажњавано смрћу, али је снага пријатељства била јача. Иако је у питању невелик опус, тих неколико писама представљају изванредно сведочанство, глас који проговара из мрака мучилишта. При томе, Хилда се добровољно пријавила да буде болничарка у логору, дакле да сиђе у тај пакао, како би помагала другима, пре него што читава њена породица, и она сама буде сажежена. То је пример смелости који изазива дивљење. Али једнако надахњују њена размишљања, лишена патетике, младалачка, пуна ироније и чак самоироније. Хилдине забелешке, као одраз личног искуства, директно комуницирају са савременим читаоцем, и верујем да је стрип одговарајући медиј који омогућава да те мисли наставе да вибрирају у времену .

Александар Зограф

PISMA HILDE DAJČ

ALEKSANDAR ZOGRAF.

GODINE 1937., NA LEVOJ OBALI SAVE, OTVOREN JE PRVI KOMPLEKS SAVREMENIH IZLOŽBENIH PAVILJONA U BEOGRADU, NAZVAN SAJMIŠTE. TU SU SE TAKOĐE NALAZILI RESTORANI, PROSTORI ZA UMETNIČKE IZLOŽBE, KONCERTNE SALE, ITD... GODINE 1938. HOLANDSKA FIRMA PHILIPS JE NA TOM MESTU IZVELA EKSPERIMENTALNO EMITOVANJE TV PROGRAMA...

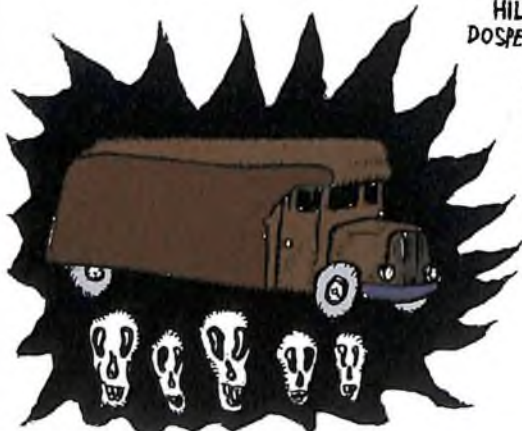

NAKON NACISTICKE OKUPACIJE 1941., GESTAPO JE - POD KOMANDOM SS OFICIRA - PRETVORIO SAJMIŠTE U KONCENTRACIONI LOGOR **SEMLIN**, DOK SU PAVILJONI, NE TAKO DALEKO OD SAMOG CENTRA BEOGRADA, PRETVORENI U MESTO HOLOKAUSTA

VEĆ DO DECEMBRA 1941., NACISTI SU IZVRŠILI POGUBLJENJE NAJVEĆEG DELA POPULACIJE JEVREJSKIH MUŠKARACA U SRBIJI. JEVREJSKE ŽENE, DECA I STARIJI BILI SU PRIVEDENI NA SAJMIŠTE, I ZATIM MONSTRUOZNO UBIJANI GAŠOM U KAMIONU PROZVANOM 'DUŠEGUPKA'...

MEĐU ONIMA KOJI SU SMRT NAŠLI U DUŠEGUPKI BILA JE I HILDA DAJČ, KOJA JE KAO DEVETNAESTOGODIŠNJAKINJA DOSPELA NA SAJMIŠTE IZ

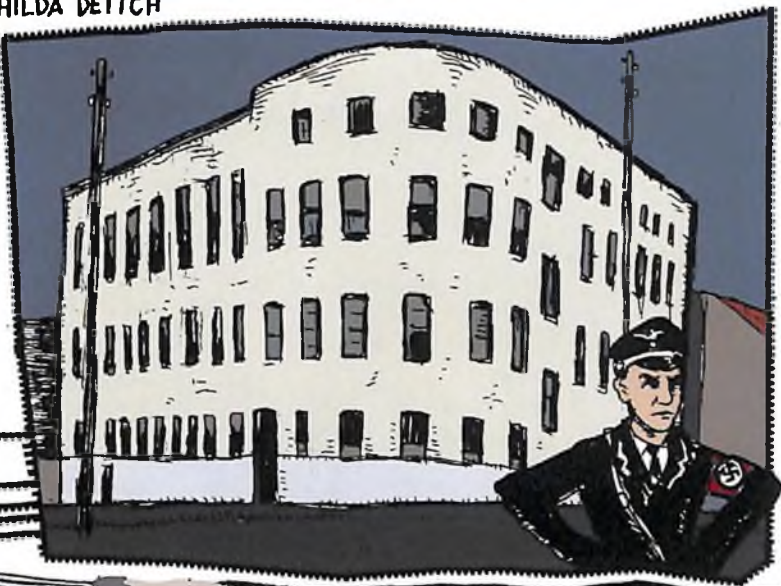
JEVREJSKE BOLNICE, GDE SE BAVILA VOLONTERSKIM RADOM...

HILDA DAIČ* JE
ROĐENA U BEČU, ALI SE
NJENA JEVREJSKA
AŠKENASKA PORODICA
NASTANILA U BEOGRADI.
PRED RAT, ONA JE NAKON
ZAVRŠENE SREDNJE
ŠKOLE UPISALA STUDIJE
ARHITEKTURE...

*ORIGINALNA TRANSKRIPCIJA: HILDA DEITCH

ŽIVOT SE PROMENIO 1941.—
MEĐU RESTRIKCIJAMA KOJE SU
OKUPACIONE VLASTI NAMET-
NULE BILA JE ZABRANA JEVREJ-
SKOM STANOVNIŠTVU DA BUDU
SMEŠTENI U JAVNIM BOLNICAMA.
U ZGRADI KOJA JE DO TADA
PRIPADALA JEVREJSKOM ŽENS-
KOM DRUŠTVU, UBRZO JE
OSNOVANA IMPROVIZOVANA JEV-
REJSKA BOLNICA. HILDA JE
VOLONTIRALA KAO BOLNIČARKA
U TOJ INSTITUCIJI.

ZATIM SE DOBROVOLJNO
PRIJAVILA DA BOLNIČARSKU
AKTIVNOST NASTAVI NA
SAJMIŠTU, NAKON ŠTO JE
FORMIRAN LOGOR. DAN
NEGO ŠTO JE SE ZAPUTILA
ZA SAJMIŠTE, 7. DECEMBRA,
NAPISALA JE PISMO
NADI NOVAK, KOJA JE
BILA PREDSEDNICA
GIMNAZIJSKE LITERARNE
DRUŽINE...

"SUTRA UJUTRO POLAZIM
ZA LOGOR. MENE NIKO NEĆE
NATERATI, JA NE ČEKAM NA
POZIV. MOJI SU PROTIVNI MOJOJ
ODLUCI, ALI JA MISLIM DA
ĆES ME BAREM TI RAZUMETI;
IMA TOLIKO LJUDI KOJIMA JE
POTREBNA POMOĆ, DA JA MORAM
PO NALOGU SVOJE SAVESTI DA
PREĐEM PREKO SENTIMENTAL-
NIH RAZLOGA U VEZI SA
PORODICOM I KUĆOM, I DA SE
POTPUNO STAVIM U SLUŽBU
DRUGIH!.."

UBRZO, HILDA DAJČ JE DOSPELA U LOGOR SAJMIŠTE, GDE JE OBAVLJALA BOLNIČARSKU DUŽNOST. NASTAVILA JE DA KRADOM ŠALJE I PRIMA PISMA, ZAHVALJUJUĆI OSOBLJU BOLNICE, KOJE JE JOŠ UVEK MOGLA DA POSEĆUJE LOGOR. HILDINO PISMO ŠKOLSKOJ DRUGARICI, MIRJANI PETROVIĆ, NAPIŠANO JE 9. DECEMBRA 1941. — "PIŠEM TI IZ ŠTALSKE IDILE LEŽEĆI NA SLAMI, POK SE UMEMO ZVEZDANOG NEBA, NAD MOJOM GLAVOM NALAZI DRVENA KONSTRUKCIJA... SA MOJE GALERIJE, KOJA SE SASTOJI OD NIZA DASAKA, A NA KOJOJ NAS TRI IMAMO SVAKA PO 80 CM U ŠIRINI ŽIVOTNOG PROSTORA, POSMATRAM OVAJ LAVIRINT, MRAVINJAK BEDNIKA ČIJE SU TRAGEDIJE BROJNE KAO I ONI KOJI ŽIVE NE ZATO ŠTO SU SVESNI DA ĆE JEDNOM BITI BOLJE, VEĆ ZATO ŠTO NEMAJU SNAGE DA PREKINU SA ŽIVOTOM!".

"OVDE SADA IMA 2000 ŽENA I DECE, SKORO 100 ODOJČADI ZA KOJE NE MOŽE NI MLEKO DA SE KUVA JER NEMA OGREVA, A DUVA KOŠAVA... ČITAM HAJNEA I ON MI PRIJA, MADA IMAMO KLOZET UDALJEN POLA KILOMETARA I TO ZA 15 OSOBA NAJEDANPUT, MADA SMO DO ČETIRI POPODNE DOBILI SAMO DVA PUTA MALO KUPUSA ZA KOJI SE VIDI DA JE U VODI KUVAN, MADA LEŽIM NA MALO SLAME, A DECA SA SVIJU STRANA, I SVETLOST GORI ĆELE NOĆI, MADA VIČU NA NAS "IDIOTISCHE SAUBANDE" (IDIOTSKA SVINJSKA BANDO) ITD., MADA NAS ZOVU SVAKI ČAS NA ZBOR I SVE PRESTUPE "STROGO KAŽNJAVAJU!".

"UVEĆE ČITAM, MADA SMO SMELI DA PONESEMO SAMO TOLIKO KOLIKO SME DA SE PONESE, JA IMAM 'VERTERA', HAJNEA, PASKALA, MONTENJA, ENGLJSKI I HEBREJSKI UDŽBENIK. TAKO MALA BIBLIOTEKA, A IPAK OD OGROMNE KORISTI!".

"JA SAM POČELA DANAS
SA RADOM U AMBULANTI,
TJ. JEDNOM STOLU
SA NEKOLIKO FLAŠA
I GAZE, ZA KOJIM JE
SAMO JEDAN LEKAR,
JEDNA APOTEKARKA I
JA. POSLA IMA DOSTA,
ŽENE PADAJU U NESVIEST
...ALI SE U VEĆINI
SLUČAJEVA DRŽE VIŠE
NEGO JUNACKI. RETKE
SU SUZE".

"NIMALO NE ŽALIM ŠTO
SAM DOŠLA, ZADOVOLJNA
SAM SVOJOM ODLUKOM. AKO
EU SVAKA DVA DANA MOCI
TOLIKO DA URADIM ZA
DRUGE KAO OVA DVA, ONDA
CE CELA STVAR IMATI MNOGO
SMISLA".

TREĆE SAČUVANO PISMO
HILDE DAJČ PONOVO JE
UPUĆENO NADI NOVAK.
KAKO VREME PROLAZI,
USLOVI POSTAJU SVE
TEŽI, I SVE VIŠE LJUDI
(KAO ŠTO ĆE SE TEK
KASNIJE SAZNATI) BIVAJU
POSLATI NA POGUBLJENJE.
"DANAS SU SVU DECU
(MUŠKU) I ODRASLE
LJUDE, KOJI SU KAO
BOLESNI BILI SA
NAMA, ODVELI NEZNANO
KUD"...

"MOŽEŠ DA ZAMISLIŠ
LARMU KOJU ČINI
VIŠE OD 5000 LJUDI,
ZATVORENIH U JEDNU
ODAJU, DANJU NE
ČUJEŠ NI SOPSTVE-
NE REČI, NOĆU IMAS
BESPLATAN ORKESTAR
PLAČA DECE,
HRKANJA, KAŠTIA"
I OSTALIH
TONOVA"

"DOZNALA SAM NEPRIJATNU
VEST DA ĆE MOJI SUTRA
DOĆI. UZELI SU NAM SAV
NOVAC I NAKIT, SEM
100 DINARA PO GLAVI!"

POSLEDNJE, ČETVRTO
PISMO JE HILDA DAJČ
POSLALA MIRJANI
PETROVIC, FEBRUARA
1942. - "SVIM FILO-
ZOFIRANJIMA JE KRAJ
NA ŽIČANOJ OGRADI,
A REALNOST KAKVU VI
VAN NJE NE MOŽETE
NI IZDALEKA DA ZA-
MISLITE JER BISTE OD
BOLA URLALI - PRUŽA
SE U POTPUNOSTI. TA
REALNOST JE NENADMAŠ-
NA, NAŠA BEDA OGROMNA,
SVE FRAZE O JAČINI DUHA
PADAJU PRED SUZAMA
OD GLADI I ZIME!"

"SVE NADE O SKOROM
IZLASKU GUBE SE PRED
JEDNOLIČNOM PERSPEK-
TIVOM PASIVNOG
BIVSTVOVANJA KOJE NI
PO ČEMU NE LIČI
NA ŽIVOT!"

"TO NIJE NI IRONIJA
ŽIVOTA. TO JE NJEGOVA
NAJDUBLJA TRAGEDIJA.
MOŽEMO DA IZDRŽIMO
NE ZATO ŠTO SMO JAKI,
NEGO STOGA ŠTO NISMO
SVAKOG MOMENTA SVESNI
SVOJE BESKRAJNE MIZE-
RIJE U POGLEDU SVEGA,
SVEGA ŠTO SAČINJAVA
NAŠ ŽIVOT!"

"VEĆ SMO TU SKORO
DEVET NEDELJA I JOS
SAM POMALO PISMENA,
JOS UMEM POMALO DA
MISLIM. SVAKO VEĆE,
BEZ IZUZETKA, ČITAM
TVOJA I NADINA PISMA!
TO MI JE JEDINI TRENUTAK
KADA SAM NEŠTO DRUGO,
NE SAMO LAGERINSASSE
(LOGORAŠICA)!"

"ROBIJA JE ZLATO PREMA OVOME, MI NE ZNAMO
NI ZAŠTO, NI NA ŠTO, NI NA KOLIKO SMO
OSUĐENI".

"SVE NA SVETU JE DIVNO,
NAJBEDNIJA EGZISTENCIJA
VAN LOGORA, A OVO JE
INKARNACIJA SVIJU
ZALA".

"SVI POSTAJEMO ZLI
JER SMO GLADNI, SVI POS-
TAJEMO ZAJEDLJIVI I
BROJIMO JEDAN DRUGOME
ZALOGAJE, SVI SU OČAJNI-
A IPAK SE NIKO NE UBIJA
JER SMO SVI SKUPA
JEDNA MASA ŽIVOTINJA
KOJU PREZIREM, MRZIM
NAS JER SMO SVI
JEDNAKO PROPALI".

"BLIZU SMO SVETA, A TAKO UDALJENI OD SVIH. NI SA KIM NEMAMO VEZE, ŽIVOT SVAKOG POJEDINCA NAPOLJU TEČE DALJE, KAO DA SE POLA KILOMETRA DALJE NE ODIGRAVA KLANIČA ŠEST HILJADA NEVINIH. SVI SMO JEDNAKI PO SVOME KUKAVIČLUKU, I VI I MI!"

"IPAK, SVE ŠTO MI SE DOGAĐA PODNOSIM LAKO, BEZBOLNO. ALI TA OKOLINA. LJUDI MI IDU NA ŽIVCE. NI GLAD, OD KOJE PLAČEŠ, NI ZIMA PRI KOJOJ TI SE VODA U ČASI I KRV U ŽILAMA LEDI, NI SMRAD LATRINA - NISTA NIJE TAKO ODVRATNO KAO GOMILA KOJA ZASLUŽUJE SAŽALJENJE, A TI JOJ NE MOŽEŠ POMOĆI, NEGO JE PREZIREŠ. ZAŠTO TAJ SVET GOWORI UVEK SAMO O ONOME ŠTO VREDA NJEGOVA CREVA I OSTALE ORGANE VRLO CENJENOG KADAVERA!"

"A PROPOS, PRE NEKI DAN SMO UREĐIVALI LEŠEVE, BILO IH JE 27, U TORSKOM PAVILJONU!.."

"KAKVE LI NAMERE IMAJU SA NAMA?! U STALNOJ SMO NAPETOSTI: HOĆE LI NAS STRELJATI, DIĆI U ZRAK, TRANSPORTOVATI U POLJSKU"?

"MIRJANA, MOJA DRAGA, MI SMO ROBLJE ZAROBLJENO, I MANJE OD TOGA, MI NISMO NI KOLIKO GUBAVCI, MI SMO JEDNA PREZRENA I GLADNA HORDA, A KAD I PORED TOGA ČOVEK UGLEDA MALO ŽIVOTA, A TO SI TI, OSETI TOLIKO NOVIH ŽIVOTNIH SOKOVA, DA STRUJE U NJEMU".*

*REFERENCA NA SUSRET SA MIRJANOM TOKOM KRATKOG IZLASKA IZ LOGORA

"ALI ŠTA ĆU KAD MI JE TAKO GROZNO PRI DUŠI. TO JE REFREN KOJI CELU NOĆ PONAVLJAM."

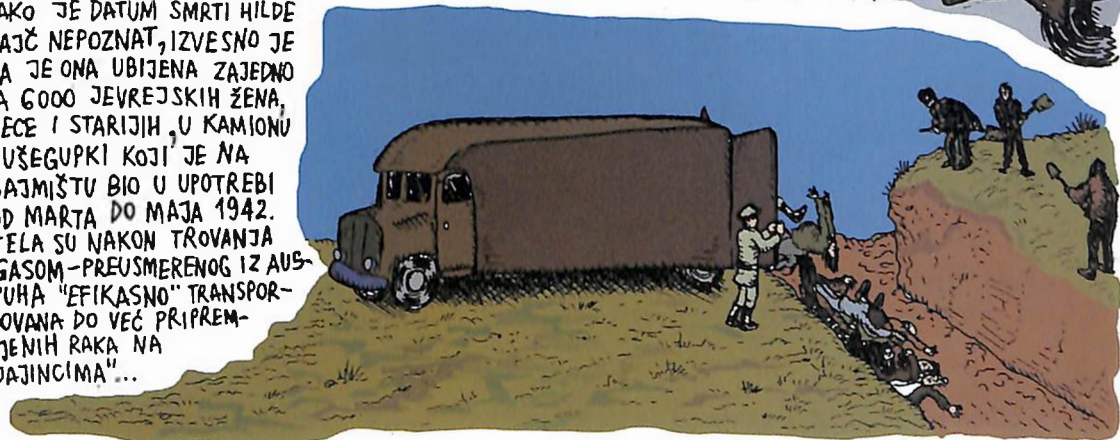
"ZNAM DA NEMA IZGLEDA DA ĆEMO SKORO IZAĆI, A NAPOLJU STE TI I NADA, JEDINO ŠTO ME VEZUJE ZA BEOGRAD KOJI PO NEKOJ NESHVATLJIVOJ KONTRADIKCIJI ISTOVREMENO STRAŠNO MRZIM I STRAŠNO VOLIM!"

"TI NE ZNAŠ, KAO ŠTO NI JA NISAM ZNALA, ŠTA TO ZNAČI BITI OVDE. ŽELIM TI DA NIKAD NE SAZNAŠ. KAO DETE SAM SE BOJALA DA ME NE ZAKOPAJU ŽIVU. I OVO JE NEKA VRSTA PRIVIDNE SMRTI."

IAKO JE DATUM SMRTI HILDE DAJČ NEPOZNAT, IZVESNO JE DA JE ONA UBIJENA ZAJEDNO SA 6000 JEVREJSKIH ŽENA, DECE I STARIJIH, U KAMIONU DUŠEGUPKI KOJI JE NA SAJMIŠTU BIO U UPOTREBI OD MARTA DO MAJA 1942. TELA SU NAKON TROVANJA GASOM - PREUSMERENOG IZ AUS-PUHA "EFIKASNO" TRANSPORTOVANA DO VEĆ PRIPREMLJENIH RAKA NA JAJINCIMA!...

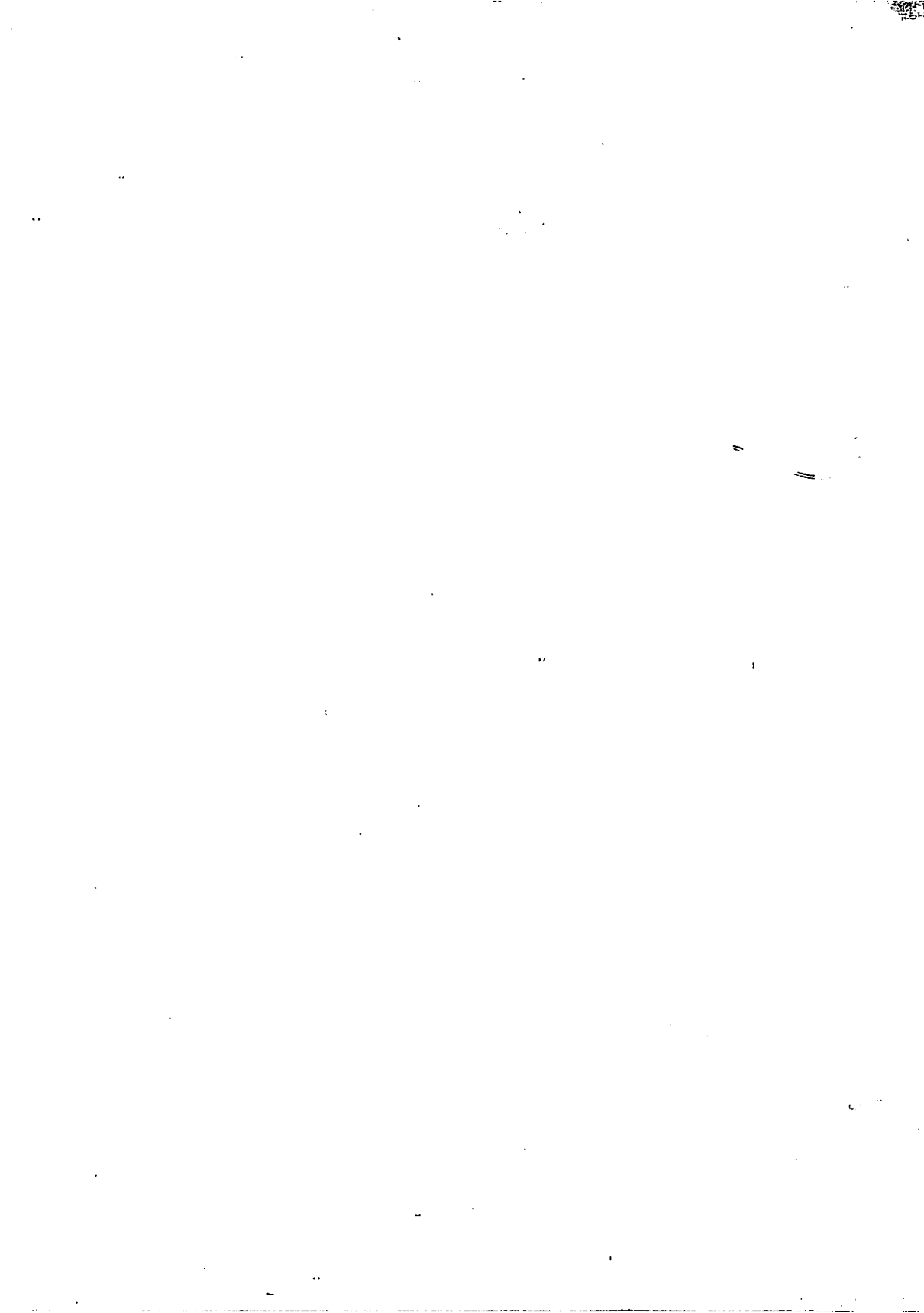

JEVREJSKI ISTORIJSKI MUZEJ
BEOGRAD, 1. jula 1944. g.

Ev. 22.11.44. g. 1944. g.

644 K.24-2-1

* Fotografije i pisma u ovoj publikaciji su vlasništvo Jevrejskog istorijskog muzeja u Beogradu.

Moja najmilija - moja
i moja - moja - moja

Nako moja prava
ja tu moja, moja moja

[Handwritten signature]

7-11-1941

JEVREJSKI ISTORIJSKI MUZEJ - BEOGRAD

Reg. br.: 1876	Signatura: K.24-2-1/A	Br. negativa:
-------------------	--------------------------	---------------